

Diktatura je nemoč

Vojska in policija, to je moč. To je za veliko večino ljudi aksiom, nekaj, o čemer ne more biti dvoma in kar je jasno samo po sebi, saj vojaki in policisti nosijo vendar orožje, predstavljajo državo in imajo vedno prav. Zato obdaja vojsko in policijo vedno nekaj mitičnega, da ne rečemo mističnega. Vojska in policija pa sta prav zato tudi simbol reda, kajti moč, to je organizacija, to je disciplina, to je red — v predstavah mnogih. Če torej nastanejo v kaki demokraciji zdrahe med strankami in začnejo padati vlade druga za drugo, v parlamentu pa dozdevno ni drugega kot prepir ter se zdi, da je vse skupaj zašlo v zagato, tedaj se polasti preprostih duš hlepenje po veliki alternativni, po mitu, ki bi na mah odpravil vse take težave, po rešitvi za ljudstvo in državi — po diktaturi. In ker je vojska skupaj s policijo simbol moči in hkrati materializiran pojem moči, torej pač predvsem po vojaški diktaturi.

Kot simbol moči, reda in učinkovitosti je prišla vojska na oblast tudi v Grčiji, ko se je zazdelo, da vodijo zdrahe med strankami v anarhijo in razpad. Demokratični politiki so protestirali in zapuščali državo ali pa se dali internirati, če se niso rajši umaknili v zasebno življenje ter čakali, kako se bodo stvari razvijale naprej. Toda ljudske mase so molčale in ostale pasivne. Nanje je učinkoval mit vojaške vlade kot simbol moči. Kljub vsemu pozivanju na upor in revolucijo se grško ljudstvo kot celota ni zganilo. Rajši je potrpežljivo, čeprav ni odobraval političnega nasilja. V polkovnikih, ki so vladali v Atenah, je videlo mit moči, reda, državne varnosti, trdnosti državne obrambe.

Sedanja ciprska kriza pa je nenadno razkrila resnico, da je namreč diktatura nemoč, tudi vojaška diktatura. Ko je bilo pričakovati, da vojaška vlada, ki je najbrž organizirala prevrat na Cipru, pokazala svojo moč in krepko ter odločno odgovorila na turški vdor na Ciper, se je vojaška vlada v Atenah, ki so nam jo ves čas slikali kot skupino »trdih mož«, izkazala za gručo prestrašenih otrok. Ne da jim je morda zmanjkalo fizičnega poguma. Grki so na bojiščih druge svetovne vojne in na Cipru dovolj dokazali, da jim ga ne manjka. Zmanjkalo jim je moralnega in političnega poguma. Politična odgovornost za usodo države zahteva usodne odločitve, ki jih lahko z mirno zavestjo sprejmejo samo politične osebnosti, ki čutijo za seboj zaslombo ljudstva. Polkovnike v Atenah pa je morila zavest, da so osamljeni, da nimajo zaslombe

(dalje na 3. strani)

Morda preprečena še ena vojna

Na prigovarjanje Združenih narodov in na pritisk Združenih držav sta Turčija in Grčija pristali na pogajanja, tik preden je Grčija napovedala vojno Turčiji zaradi turške invazije na Ciper. Obe državi sta glede dobav orožja odvisni od Združenih držav in obe sta članici Atlantskega pakta, zato je razumljivo, da je washingtonska diplomacija vse storila, da bi preprečila spopad med njima. V najkrajšem času bi se morala začeti v Ženevi konferenca, na kateri bi rade Združene države tudi politično poravnale ta spor.

Medtem sta že odstopili vojaški vladi v Atenah in na Cipru. Oblast so prevzeli demokratični politiki, v Grčiji voditelj desničarske radikalne stranke Karamanlis, ki je živel dozdej v begunstvu v Parizu, na Cipru pa predsednik parlamenta Clerides. Kaže, da je dosegel odstop obeh vojaških odborov Kissinger, da bi tako izboljšal položaj Grčije in ciprskih Grkov pri bližnjih pogajanjih. Vojaški diktatorji bi bili hudo kompromitirali grško stvar, kot sta ji škodovali že dozdej.

Občudovanje pa mora vzbujati odločni, čeprav improvizirani odpor ciprskih Grkov, ki se niso pomišljali spustiti se v boj s tako močno vojaško silo, kot je Turčija. V

tridnevni bojih Turki niso mogli izvesti kakega globljega prodora skozi grške obrambne črte, čeprav se niso ustavili niti pred bombardiranjem Nikozije in drugih gosto obljudenih krajev. A tudi Grki so se prepustili, kot pravijo še ne potrjena poročila, okrutnemu maščevanju v nekaterih vaseh, kjer živi turška manjšina. Število žrtev na obeh straneh še ni znano, a mora biti visoko. Upati je, da bo premirje držalo. Mnogo je odvisno od nove grške vlade in od turške pripravljenosti za pogajanja. Makariosova vrnitev na Ciper pa se zdi za zdaj izključena, ker tega menda ne želijo Združene države; povzročila bi nov in morda še hujši politični zaplet in zelo verjetno nov, še bolj krvav spopad ter morda pravo vojno.

Vojna med Grčijo in Turčijo bi pomenila katastrofo za obe državi, razburkala bi vse Sredozemlje in bi lahko sprožila tretjo svetovno vojno, ker bi jo bilo težko omejiti, saj bi se obe veliki sili gotovo vmešavali vanjo, vsaka na eni strani, kot se je že zdaj pokazalo. Nedvomno bi taka vojna tudi spet razplamtela arabsko-izraelsko vojno, vnetljive snovi okrog vzhodnega Sredozemlja pa je dovolj, na obeh straneh črte, ki deli oba bloka.

Slabo kaže za Rumorjevo vlado

Vladni davčni in tarifni ukrepi bi morali biti uzakonjeni od poslanske zbornice in senata do 6. septembra, drugače bodo postali neveljavni; tako določa ustava. Zato se Rumorjevi vladi mudi, da bi čimprej spravila svojih dvanaest ukrepov za ozdravitev gospodarstva skozi parlament. Vendar pa slabo kaže. Tisk vladnih strank se je vdajal pretekli dnevi še optimizmu, toda včeraj in danes ga je zagrnil črn pesimizem. Opozicionalne stranke — komunisti, misovci in liberalci imajo namen, z neskončnimi govori pri razlaganju svojih protipredlogov in kritik tako zavleči parlamentarno debato, da ne bo mogoče sprejeti ukrepov do 6. septembra. Poleg tega so vmes poletne počitnice parlamentarcev — tem se ne bi nobeden rad odrekel — pa tudi oddih za Veliki šmaren.

Zdi se, da je Rumor že sam spoznal, da je zaman upati, da bodo ukrepi odobreni do 6. septembra, v predpisanem roku 60 dni, in da mu gre zdaj bolj za to, da bi spravil do uzakonitve vsaj štiri glavne ukrepe, druge pa bi potem predložil parlamentu

kot navadne zakonske predloge. S tem pa bi ukrepi seveda izgubili na svoji nujnosti in pomenu, njihova odobritev pa bi se odmaknila za nedoločen čas. Po drugi strani pa skuša vlada le še rešiti, kar se morda rešiti da, in sicer s tem, da je pripravljena na kompromisne popravke. S tem upa pridobiti komuniste, da bi prenehali s svojo zagrizeno opozicijo proti ukrepom. Komunisti pa naj bi seveda blažilno vplivali tudi na sindikate, ki so prav danes, v sredo, priredili demonstrativno, čeprav ne splošno stavko.

Trenutno je še težko reči, če se bo Rumorju kateri od teh dveh reševalnih ukrepov posrečil. A vse kaže, da ne. Če pa ukrepi v parlamentu ne bodo odobreni do 6. septembra (praktično bi morali biti odobreni še kak dan prej), bi to pomenilo isto kot nezaupnica sedanji levosredinski vladi. Po ustavi sicer vlada ne bi bila prisiljena, da bi odstopila zaradi take oblike nezaupnice, toda v resnici bi ji kočaj preostalo kaj drugega. Lahko bi se držala do jese-

(dalje na 3. strani)

RADIO TRST A

:: NEDELJA, 28. julija, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Carl Maria von Weber: Kvintet v h duru. 10.15 Poslušali boste. 11.15 Mladinski oder: »Koncert v parku«. Napisal Mirko Mahnič. RO. 10.00 Nabožna glasba. 12.15 Vera in naš čas. 12.30 Staro in novo v zabavni glasbi. 13.30 - 15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 »Krik«. Enodejanka, napisal Giuseppe Dessi, prevedla Nada Konjedic. RO. Režija: Stana Kopitar. 16.05 Mali ansambli lahke glasbe. 17.00 Plesna glasba. 18.00 Nedeljski koncert. 19.00 Znani motivi. 19.30 Sodobni zvoki. 20.00 Šport. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 22.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba. 22.20 Pesmi za vse.

:: PONEDELJEK, 29. julija, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami, zanimivosti in glasba za poslušavke. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost, književnost in prireditve. 18.30 Album Čajkovskega. Koncert v d duru. 19.10 Odvetnik za vsakogar. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Športna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Tolminski upor v dokumentih goriškega arhiva (5) - Harfistka Ruda Kosi z ansambлом »Slavko Osterc«, ki ga vodi Ivo Petrič. Primož Ramovš: Portret za harfo in komorni ansambel; Maurice Ravel: Uvod in Allegro za harfo ter godalni kvintet, flavto in klarinet - Grbčevi zapisi ljudskih pesmi (5) - Slovenski ansambli in zbori. 22.15 Glasba v noč.

:: TOREK, 30. julija, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.15 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 12.50 Medigra za pihala. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Pianist Arthur Rubinstein. 18.50 Južnoameriški ritmi. 19.00 Trst v prozi Borisa Pahorja (4) »Grmada v pristanu«. 19.20 Za najmlajše: »Tisoč in ena noč: »Čarobni konj«. Prevedel: Vladimir Kralj. Dramatiziral: Jožko Lukeš. 20.00 Šport. 20.35 Ferruccio Busoni: »Izžrebana nevesta«, opera. 21.35 Nežno in tiho.

:: SREDA, 31. julija, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Slovenski trio: pianist Aci Bertonec, violinist Dejan Bravničar, violončelist Ciril Škerjanec. 18.55 Formula 1: pevec in orkester. 19.10 Higiena in zdravje. 19.20 Zbori in folklor. 20.00 Šport. 20.35 Simfonični koncert. (V spomin Vincenzu Belliniju). Orkester gledališča Verdi. V odmoru (21.50) Za vašo knjižno polico. 22.10 Pesmi brez besed.

:: ČETRTEK, 1. avgusta, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 v ljudskem tonu. Marjan Kozina: Bela krajina iz Simfonije; 19.10 Svetovni popotniki: Friderik Baraga: »Potovanje med Indijanci«, (Franc Jeza). 19.25 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 »Njun brat«. Radijska drama, napisal Gopal Das, prevedel Franc Jeza. RO. Režija: Lojzka Lombar. 21.15 Karakteristični ansambli. 21.40 Skladbe davnih dob. 22.00 Oddih ob glasbi.

:: PETEK, 2. avgusta, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Trio Ars Nova: klarinetist Giorgio Brezigar, violončelist Guerrino Bisiani, pianist Bruno Bidussi. Giulio Viozzi: Koncert za trio. 18.55 Medigra za glasbila s klaviaturo. 19.10 Na počitnice. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarstvo. 20.50 Vokalno instrumentalni koncert. 21.45 V plesnem koraku.

:: SOBOTA, 3. avgusta, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Poslušajmo spet. 13.30 - 15.45 Glasba po željah. 15.45 Avtoradio. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Mario Bugamelli: Trio (1961). Trio Pro Musica. 18.55 Glasbena zlepljenka. 19.10 Mala enciklopedija dovtipov. 19.25 Revija zborovskega petja. 20.00 Šport. 20.35 Teden v Italiji. 20.50 Nenavadne in skrivnostne zgodbe: »Lili Spomincica«. Radijska zgodba, napisal Aleksander Marodič. RO. Režija: Stana Kopitar. 21.15 Ritmični orkestri. 21.30 Vaše popevke. 22.30 15 minut z Davom Brubeckom.

Dvestoletnica rednega osnovnega šolstva na Slovenskem

Slovenski šolski muzej v Ljubljani je uredil jubilejno razstavo za dvestoletnico rednega šolstva na Slovenskem. Leta 1774 je izšel namreč v Avstriji zakon o ustanavljanju osnovnih in drugih šol, npr. normalne, ki so usposabljal učence za študij na gimnazijah. Do leta 1785 je bilo na Slovenskem že kakih 216 trivialnih — osnovnih šol. Nekaj zasebnih, farnih šol je seveda obstajalo že prej.

Prav tako srednjih in strokovnih šol, kot npr. rudarska šola v Idriji, tehnična in kmetijska šola v Ljubljani, navtična šola v Trstu in več predilskih šol. Na liceju v Ljubljani in Celovcu pa sta delovali šoli za kirurgijo in porodništvo. Samo A. T. Linhart je kot šolski komisar ustanovil v ljubljanskem okrožju kar 27 šol. Učni jezik v vseh šolah bi bil moral biti nemški, ker naj bi bila po zamisli avtorjev avstrijskega zakona nemščina občevalni in uradni jezik po vsej avstrijski monarhiji. To naj bi bilo tudi pospešilo poenotenje — germanizacijo. Vendar pa učitelji, posebno na osnov-

nih šolah, niso znali dovolj nemško, da bi poučevali v tem jeziku, tako je bila hočeš nočeš slovenščina glavni učni jezik.

Blaž Kumerdej pa je že dve leti pred objavo zakona o šolstvu predložil cesarici Mariji Tereziji načrt o organizaciji osnovnega šolstva na Slovenskem, v katerem je predlagal materinščino kot učni jezik v šolah, upoštevajoč načela prosvetljenstva. Zaenkrat njegov predlog ni obveljal, vendar je nedvomno pripomogel do večje tolerance do slovenščine v šolah. Z ustanavljanjem šol in z razvojem šolstva se je začel na Slovenskem izredno hiter razvoj ljudske prosvete; analfabetizem je začel izginjati, ljudje so začeli brati, začel se je pojavljati slovenski tisk, listi in knjige, in z njim se je začela krepiti in širiti slovenska narodna zavest.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. ♦ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ♦ Odgovorni urednik: Drago Legiša ♦ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51

Mihec in Jakec se menita od vojske, od generalov in od premirja

u Vietnamci...

— In moreš premislet, de pole so sklenili premirje, so začeli pej kršit premirje in so začeli štet kršitve. In, se zna, tudi pr kršitvah ubivajo ledi. Sm slišou, de odkar so u Vietnamci sklenili premirje, so ubili vre devetdeset taužent ledi. Ma glavno je, de ni vojske, ke kršitev ni taku huda reč.

— Sm tou reč, de pole so začeli spet Izraelci in Arabci. In so jeh kumej ustauli. In tisti Kisindžer je skakau ku zmotjen od anga do družga in pole so jeh denili naražen. In glih tabat kadar so nehali strelat — tak — pej je pršu golpe na Cipri. In pole so zbarkirali Turki in so ani in drugi začeli tudi dajat vojna poročila. In tista poročila pej...

— Znam, znam. Se vide, de generalštabi nimajo prou nobene fantazije in jeh delajo zmiram glih: sovražnik strela na špetale, na šule in cerkve in ubiva samo ženske in otroke.

— Prouzaprour ženske in otroke je tudi lažje ubivat. Strelat pruti sovdatom je nomalo bol nevarno. In, si zamerkou ti, de še nobeno vojno poročilo ni reklo, de je blo našeh dosti več in sovražnikov pej malo? Zmiram pravejo, de je sovražnikov strašno dosti, našeh pej malo. In če našem gre dobro rečejo, de so zmagali, čeglih jeh je malo, ma so veliki junaki. Če morejo pej teč, rečejo, de so šli na nove pozicije, zatu

ke je blo sovražnikov strašno dosti. In taku je zmiram prou.

— Ma tu z vojnimi poročili ne bo deralo. Se vre vide, de jeh bojo ustauli.

— Tudi meni se taku zdi. Jest že šteditram, ki bo počlo, kadar bojo na Cipri naredili premirje.

— Znaš kej se meni zdi? Tam dol u Južni Ameriki vre dougo ni blo neč. Jest rečem, de zdej bojo uani na vrsti.

— Ne rečem, de ne. Ma tudi u Aziji, zastran Kašmirja med Pakistanom in Indijo be znalo kej bet.

— Tudi, tudi. Ma jest be reku še tu, de povsod lahko kej poče. Sej jest srečavam zmiri več ledi, ke pravejo, de be blo treba ano vojsko. In generali pej kumej čakajo. Kej češ — generali so narjeni za vojsko. Če ni vojske, nimajo generali nobene velave. Uani čakajo na vojsko koker, postaumo reč, dirigenti in pevovodje na koncert. Kadar je koncert, se postave dirigent če odspred de ga vsi videjo, tam maha in se zvi-va in pole mu ploskajo in pole ga še hvalejo po časnikih, kaku je priden. Glih taku je z generali. Kadar je vojska, začnejo uani dirigitat: ti boš šou če, ti boš šou če, ti boš stau u'nde in pole dobi general madajo in časniki pišejo, kaku je priden.

— Ja, ja, dokler bomo jemeli generale, ne bo mirà. Generale in polkovnike be mogli prouzaprour izolirat. Naredet ku ane sanatorije in jeh zaprt nutre. Jem dat zraven tudi an travnik, kamer be uganjali njih strategijo. Za opremo tašnega sanatorija be mogli dat an par taužent soudatkov ses svinca, kanončke, tankce in aroplančke telemekomandirane in taku naprej. In tam nej bi se generali izživljali in nas pestili u miri.

— E, Mihec moj, be blo preveč lepu!

Novi elektrarni na Soči in na Idrijci

Iz ljubljanskih dnevnikov je razbrati, da bodo verjetno le zgradili novi elektrarni na Soči in na Idrijci, proti katerima je bilo doslej že dosti protestov zaradi kvare, ki bi ga to povzročilo v naravnem okolju.

»Delo« je pred kratkim poročalo: »Soške elektrarne so v arhivu poiskale in dopolnile stari načrt za ureditev hidroelektrarne na reki Idrijci pri Dolenji Tribuši, ki je največji pritok Soče. Gre za sistem, ki bi dajal skupaj z novo kobariško elektrarno in dosedanjimi elektrarnami na reki Soči 450 megavatov električne energije. Dolenjetribuška hidroelektrarna pa bi obratovala z zmogljivostjo 250 megavatov. Akumulacijsko jezero od Dolenje Tribuše do 5 km južno od Spodnje Idrije bi bilo dolgo 26 km. Zato bi morali poplaviti 2 km ceste Dolenja Tribuša - Oblakov vrh, cesto Dolenja Tribuša - Idrija in en kilometer ceste Žalin - Cerčno, poleg tega pa 1315 hektarov zemlje, uničiti do 10.000 sadnih dreves in preseliti 163 družin s 760 člani. Gradnja bi trajala štiri leta, elektrarna pa bi zahtevala ureditev cestnega omrežja in drugih infrastrukturnih objektov v dolini Idrije, ki napaja reko Sočo z 42 odst. vodne energije.

Diktatura je nemoč

(nadaljevanje s 1. strani)

v masah, da je vsa odgovornost naložena njim samim. In so se ustrašili ter niso sprejeli nobene odločitve. Polastila se jih je panika. Spoznali so, da orožje samo in oblast, ki se opira na orožje in na policijo, nista moč. Poklicali so iz pregnanstva politično osebnost, da prevzame glavno odgovornost za odločitve v težki uri za Grčijo.

To je nov dokaz — če je bil sploh potreben — da je moč v demokraciji, ne pa v diktaturi.

SLABO KAŽE ZA RUMORJEVO VLADO

(nadaljevanje s 1. strani)

ni, ko bi se parlamentni zbornici spet stali, ter ponovno poskusila svojo srečo, ali pa vsaj zato, da bi se prepričala vladna kri-za prav v času parlamentarnih počitnic. To drugo je morda najbolj verjetno. Toda kaj več si Rumor v primeru, da bi ostali ukrepi neoddobreni, ne more obetati. V jeseni bi postal odstop vlade neizogiben.

Medtem pa se bo položaj v Italiji seveda slabšal. Pri vsem tem ni, kot kaže, nikogar, ki bi lahko nudil kako demokratično in pozitivno alternativo. Ponujajo se samo skrajno desni in levi recepti, ki so z demokratičnega stališča nesprejemljivi. Toda treba je upati v srečo.

NAŠIM NAROČNIKOM!

Vljudno prosimo vse tiste, ki tega še niste storili, da plačate naročnino, bodisi po položnici, bodisi v naši upravi, ulica Ghega 8/I, vsak dan od 9. do 12. ure, razen ponedeljka in sobote. S tem boste tudi podprli list v trenutku, ki je v gospodarskem pogledu zelo težak za ves slovenski tisk v Italiji zaradi neprestanega večanja tiskarskih in drugih stroškov.

Izvršni svet občinske skupščine v Tolminu o tem predlogu ni sprejel nobenega stališča. Sklenili so le, naj bi jih Soške elektrarne sproti obveščale, kako bo potekala morebitna akcija za ureditev elektrogospodarskega sistema na Idrijci in Soči.

—o—

ZA REŠITEV MEDVEDOV IN TIGROV

Italijanski alpski klub CAI, Mednarodni sklad za varstvo divje narave in še nekatere druge ustanove so sprožile akcijo za ohranitev alpskih medvedov, posebne medvedve vrste, katerih je le še nekaj na Tridentskem (morda osem).

V Ženevi pa so začeli z mednarodno nabirko za ohranitev tigrov. Teh je, z vsemi podvrstami, na vsem svetu le še kakih 5000. Povsod, posebno pa v Bengaliji v Indiji, v Nepalju in v Bangladešu jih brezobzirno lovijo in uničujejo tudi z izsekavanjem gozdov in z iztrebljenjem živali, s katerimi se hranijo tigri. V Indiji je bilo leta 1930 še 40.000 tigrov, zdaj pa jih je le še 1.850. Sibirskih tigrov je samo še kakih 200 razpršenih na posamezna ozemlja. Prej so živeli sibirski tigri na vsem ozemlju ob reki Amur in na severnem Kitaskem ter na Koreji. Z nabirko, ki naj bi dala 800 milijonov lir, hočejo najeti in izsolati osebe ter nakupiti opremo (letala, čolne, džipe, tovornjake in roulote ter radijske oddajnike) za varstvo tigrov, po načrtu, ki ga ga je izdelala indijska vlada. Podobna načrta sta pripravili Nepal in Bangladeš. V Italiji so zbrali doslej šest milijonov.

»World wildlife fund« (Svetovni sklad za varstvo divjačine) računa, da izumre vsako leto nekaj živalskih vrst. Svet postaja tako revnejši. Vsaka živalska vrsta pa ima tudi svojo od narave ji določeno nalogo.

Ime Windische, Vendi ni sramotilno

Zadnje čase se je pojavilo pri Slovencih skoro histerično reagiranje na nazivanje Windische in Vendi, ki ju včasih uporabljajo Nemci in Madžari za Slovence. Mnogi Slovenci, ki ne znajo nemško ali madžarsko, mislijo, da hočejo Nemci in Madžari s tem sramotiti Slovence. To pa ni res. To sta pri njih zgodovinska, tisočletna izraza za Slovence in sta med seboj v zvezi. Pred tisoč leti in več smo bili Slovenci znani pri drugih, zlasti pri germanskih narodih sploh samo z imenom Vindi ali Vendi (latisko Vinedi, Winedi ali Venedi). To se je ohranilo v živi govorici Nemcev in Madžarov, ki so verjetno sprejeli ta naziv od Nemcev, če ne od samih nekdanjih Slovencev, kajti naziv Vendi se skriva tudi v imenu, ki ga uporabljamo danes sami zase, t.j. Slovenci (Slo-ven(d)ci). Predpona Slo je dodana in se prvotno najbrže ni glasila tako. Taka je postala verjetno šele po metatezi, zamenjavi glasov, verjetno iz sel (kot sol, slano, pes, psa, sla itd.) sel pa je iz glagola seliti se naseliti se, odtod na Slovenskem tudi toliko vasi Selca, Sele, Selo, ipd.

Ne moremo zahtevati, da bi nas drugi

NOVI STRELOVODI

Znanstveniki v službi ameriške vlade preizkušajo nov sistem strelovodov, ki naj bi onemogočil uničujoče in smrtonosne strele. Po tem sistemu potujejo po nebu, ko se napoveduje huda ura s strelami, na milijone najlonskih iglic prevlečenih z aluminijevo oblogo. Te iglice sestavijo »stezo«, po kateri se lahko statična elektrika iz hudournih oblakov počasi sprosti na zemljo, ne da bi se vžgala velikanska iskra — strela. Ta nova tehnika temelji na sistemu enakih igel, kot so jih med zadnjo vojno sejala po nebu ameriška bombna letala, da so zmedla sovražnikove radarje.

Te preizkuse delajo v Coloradu. Majhne strele so koristne, pravijo znanstveniki, ker bogatijo dež z azotom, elementom, ki je važen za prehrano rastlin, ter pomagajo k električnemu ravnovesju na našem planetu. Toda velike strele, posebno poletne, ki ubijajo in povzročajo gozdne in druge požare, je boljše preprečiti.

ZA TO SMO SAMI ODGOVORNI

Če že za kaj, smo ravno za svoj tisk Slovinci v Italiji sami odgovorni. Imamo tak tisk, kakor ga zaslužimo. Čimbolj ga bomo naročali, kupovali in podpirali, čimveč bomo vanj dopisovali in prek njega spremljali dogajanje, tem boljši bo. Slovenec, ki ne bere svojega tiska, je le še napol Slovec. Z mislimi in interesi je že drugje.

SPOSOBEN ODVETNIK

Neki 36-letni natak Peter Buček iz Hamburga je dokazal, da včasih res ni potreba študirati za kak poseben poklic.

Tri leta se je izdajal za odvetnika. Celo na sodišču so ga visoko cenili. Saj je od sto pravnih kar 97 srečno privedel do konca.

Večina njegovih klientov je bila iz vrst priseljenih delavcev, od katerih je odvetnik natak zaslužil velike vsote.

narodi imenovali z istim izrazom, kot ga sami uporabljamo zase, kajti potem bi lahko tudi oni zahtevali, da uporabljamo mi zanje njihov izraz. In tako bi morali mi reči Deutsche namesto Nemci (kar bi lahko ti tudi vzeli za žaljiv izraz), Friulani namesto Furlani, Oesterreicher namesto Avstrijci, Škipetari namesto Albanci, Heleni namesto Grki itd.; to bi bil seveda nesmisel. Tudi imena Lahi ne bi smeli več uporabljati za Italijane in vendar je to starejše slovensko ime za naše italijanske sosedje kakor Italijani.

Druga stvar je seveda takoimenovano windišarstvo na Koroškem, kjer je to politično-raznarodovalni pojav. A ravno s tem, da bomo vztrajali, da je ime Windische pri Nemcih vedno pomenilo vse Slovence in ne le današnje »windišarje«, se bomo najuspešnejše postavili po robu taki tendenci deliti »Vindišarje« od Slovencev, pa naj bodo zavedni ali ne. Nemški šovinisti igrajo prav na karto, da pomenita imeni Windische in Slovenci dva različna naroda, kar ni bilo nikoli res in ni — ter ne sme biti — niti danes.

Tržaška občina spet v krizi

Prejšnji teden je v tržaški občinski upravi iznenada nastala nova kriza. Občinski svet je razpravljal o odobrovanju predlogu, naj se povišajo tarife za nekatere storitve občinskega podjetja ACEGAT (šlo je predvsem za vodo in avtobusne vozovnice), ko so predstavniki republikanske stranke iznenada sporočili, da izstopajo iz levsredinske večinske koalicije. Iz njihovih poročil za tisk ni popolnoma jasno, kateri so vzroki in razlogi, zaradi katerih so se odločili za svoj nepričakovani korak. Trdijo namreč le, da v okviru levsredinske večine ni odločne volje, da se rešijo glavni problemi Trsta, kot so vprašanje petrolejskega pristanišča, gradnja velikih cestnih infrastruktur, preureditev občinskega podjetja Acegat itd.

Nimamo sicer razlogov, da bi podvomili o utemeljenosti in upravičenosti kritike republikancev, vendar menimo, da njihovo dezangajziranje ne more biti najboljša zdravilo v tem trenutku. Po vsej verjetnosti tičijo v ozadju drugi momenti, predvsem osebne in izrazito strankarske narave, o čemer se ne piše in govori, saj je vedno lažje in prijetneje ostati na ravni splošnega kramljanja, kot se spopadati s konkretnimi problemi.

Kakorkoli je že, drži, da je občinska uprava ponovno v krizi in da se ta tokrat tiče levsredinske formule kot take. Morda bi ob tej priložnosti kazalo resno načeti vprašanje novih odnosov s komunistično opozicijo, ki objektivno predstavlja neko varovalko za izhod iz sedanje hude moral-

ne in gospodarske krize. Kaže, da so o tem začeli razmišljati socialisti, vsaj tako razumemo njihovo prvo srečanje na občinski in deželni ravni s komunisti.

Najnovejša kriza v Trstu vsekakor dokazuje, da je treba imeti pogum za nove in nekomformistične korake, če nečemo, da tržaško javno življenje zaide v še večjo močvaro in se dokončno postavi na raven, ki je značilna za tolikšno število občinskih uprav na zaostalem Jugu.

—o—

Devin

NAGRADA »DEVINSKI GRAD«

Tudi letos bo dodeljena letna nagrada človečanske dobrote in vzajemnosti »Devinski grad« po blagohotni pobudi kneza Rajmunda della Torre e Tasso, ki naj bi pospeševala čut občanske skupnosti in tekmovalnega duha na področju moralnih in duhovnih vrednot. V ta namen je bilo lani ustanovljeno posebno združenje.

Nagrado bodo podeljevali dne 31. avgusta med javno svečanostjo v Devinskem gradu. Obstajala bo v pergamentni diplomu, ki jo bo utemeljevala in v skupnih 400.000 lir, tako razdeljenih: 50.000 lir otroku, od 6 do 15 let starosti, ki se je odlikoval s posebnim dejanjem dobrote; L. 150.000 mladeniču od 15 do 25 let starosti; L. 200.000 starejšim od 25 let, obnašanje katerih dokazuje posebno človečansko vzajemnost.

Za nagrado »Devinski grad« se bodo lahko potegovali vsi občani občine Devin-

Nabrežina, moški in ženske, glede katerih bosta dva občana morala najkasneje do 31. julija predložiti osebne podatke predlagane osebe za nagrado in zadevno utemeljitev v prošnji, naslovljeni na razsojevalno komisijo nagrade »Devinski grad«, ki ima sedež v Devinskem gradu.

Razsojevalno komisijo nakrade »Devinski grad« sestavljajo župan Devina - Nabrežine ali njegov pooblaščenec, ki bo njen predsednik; predsednik Občinske podporne ustanove ali njegov pooblaščenec; zdravstveni referent občine Devin - Nabrežina; didaktični ravnatelj šol s slovenskim učnim jezikom občine Devin - Nabrežina, župnik eno od župnij Devin - Nabrežina z rotacijskim turnom, ki ga bodo določili župniki sami, in tri osebe, bivačice v občini Devin - Nabrežina, ki jih bo iz leta v leto izbiral knez della Torre e Tasso.

—o—

TISKOVNA KONFERENCA GORENJSKEGA SEJMA

Uprava Gorenjskega sejma bo priredila v torek, dne 30. julija, ob 11. uri na sedežu Časnikarskega krožka v Trstu, Corso Italia 12, tiskovno konferenco. Na njej bo dala podatke o XXIV. Mednarodnem gorenjskem sejmu, ki bo od 9. do 19. avgusta v Kranju.

PRISRČNA VOŠČILA

V soboto si bosta v farni cerkvi svetega Jerneja na Opčinah obljubila večno zvestobo Nerina Grego in Angel Kralj. Vso srečo na novi življenjski poti jima želi

Cerkveni pevski zbor

PUBLIKACIJE O NAŠI MANJŠINI

Nedavno ustanovljeni Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu je izdal za manjšinsko konferenco, ki se je prejšnjo nedeljo končala v našem mestu, več publikacij, ki so bile razdeljene tujim in domačim udeležencem. V treh jezikih — v slovenščini, italijanščini in angleščini — je izdal knjigo »Slovenci v Italiji včeraj in danes«, ki vsebuje razprave, katerih avtorji Milko Kos, Lavo Čermelj, Bogo Grafenauer, Janko Jeri in Gorazd Kušej. V slovenščini in v italijanščini je izšla knjižica »Slovenska skupnost v Beneški Sloveniji« (z ilustracijami). Napisala sta jo Paolo Petricig in Valentino Z. Simonitti.

V istih dveh jezikih je bila objavljena knjiga »Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji«. Uvodno študijo je napisal Karel Šiško.

Vse tri publikacije vsebujejo dragocen študijski material o naši manjšini.

Stare slovenske gostilne v Trstu

Kljub temu, da moderni čas naglo poteka z vsem starim, je v Trstu še vedno najti veliko starih slovenskih gostiln. Po zunanosti se sicer ne ločijo od drugih tržaških ljudskih »oštarij«, pač pa po tem, da so gospodarji Slovenci in da je v njih slovenski jezik še vedno doma in spoštovan. Poleg tega dobi človek v marsikateri izmed njih še kako posebnost, ki je značilna za slovenske gostilne — vina iz Števerjana in iz ostalih slovenskih Brd, slovenske slatine, kranjske klobase, kraško pleče in drugo, posebno če si je z gospodrim in gospodinjo na roke, da mu povesta, kdaj bo kaj »na sporedu«.

Take slovenske gostilne je najti vsepo vsod po Trstu, največ pa seveda v nekdanjih slovenskih predmestjih in v delavskih o-

krajih kot pri sv. Jakobu. Tam je blizu cerkve, na voglu ulice dell'industria, stara slovenska gostilna »Jadran«. Prijazna gospodinja nam pove, da je gostilna stara že sto let in že petdeset let v lasti njihove družine. Človek se komaj vsede, ko se že zave, da je v slovenskem okolju. Gostje govorijo italijansko in slovensko — italijanski so danes v večini — a slovenščina takoj »udari skozi«. Mnogi gostje govore mešano, zdaj italijansko zdaj slovensko, s komer se pač znajdejo vstric pri šanku.

Druga taka stara slovenska gostilna je »Pri Joškotu« v ulici Ghega. To gostilno poznajo menda vsi tržaški Slovenci. Tam se radi zberejo pri litru dobrega vina iz Brd — posebno cenjenim gostom postreže g. Joško celo z vinom iz lastnega vinograda — tudi naši izobraženci, da »kakšno rečejo«. Joško ima navadno v zalogi tudi kako slovensko specialiteto in zna ustvariti domače ozračje in dobro razpoloženje.

Stare slovenske gostilne so prijetni otoki slovenskega ozračja in domačnosti v Trstu. Upajmo, da bodo še dolgo.

—o—

NAŠE SOŽALJE

Ob nenadni smrti zaslužnega javnega delavca in vzornega učitelja Ivana Gerdola izrekamo vdovi, hčerkama in vsem sorodnikom globoko občuteno sožalje.

Uredništvo in uprava Novega lista

Nenadoma je umrl v Radencih
naš dragi mož, oče in dedek

IVAN GERDOL,

učitelj v pokoju

Žalostno vest naznanjajo: žena Milka, hčerki Jana in Maruška z družinama ter vsi sorodniki

Trst - Ljubljana, 24. julija 1974

Pogreb bo v soboto 27. t. m. ob 9.30 iz mrtvašnice na pokopališče pri Sv. Ani. Namesto cvetja na grob, prosimo, darujete v dobrodne namene.

Naše šole in njih stavbe

Danes se dosti govori in piše o slovenskih šolah, osnovnih in srednjih, v Gorici. Še posebno živo je pa vprašanje šolskih poslopj, ki že dolga desetletja služijo svojemu namenu. Nekatera so že opravila svojo nalogo in jih je treba temeljito prenoviti. Že nekaj let čakamo, da bodo za to dolžne državne in deželne oblasti začele z gradnjo novih stavb za naše šole. Od časa do časa beremo članke o že pripravljenih načrtih, celo o že odobrenih kreditih, a še je le pišvetra v prazno.

Naše šole v Gorici se še vedno stiskajo v tistih stavbah, ki so jih postavili naši predniki z lastnimi žrtvami in nabirkami med našim ljudstvom že več kot pred tri četrt stoletjem!

To so: Šolski dom v ulici Croce, Mali dom in Novi dom v ulici Randaccio ter Gregorigev dom v tedanji ulici Vetturini (danes Favetti).

Danes so imena teh štirih domov prišla že iz rabe in navade.

Zato se kar čudno sliši, če ti kak šolar odgovori na vprašanje, kam hodi v šolo: »v Randaccio ali v Croce« nemesto v Šolski dom ali v Mali dom, ali pa kar bi bilo še najbolje po novih poimenovanjih: v srednjo šolo Ivan Trinko, v licej Trubar ali na učiteljske Simon Gregorčič.

Kljub uličnim imenom in novim naslovom naši ljudje še vedno poznajo stara imena štirih šolskih stavb, ki so jih postavili naši predniki in brez katerih bi še sedanjih slovenskih šol v Gorici ne imeli.

Zato menimo, da je prav, da se v sedanjih razmerah spomnimo, kako so nastajale naše šole v Gorici in streha zanje.

Prvi koraki

Začelo jih je kulturno politično društvo goriških Slovencev »Sloga«. V tedanji stranski ulici sv. Klare je leta 1886. najelo dva prostora v hiši trgovca Budala in je tam odprlo dvorazredno zasebno dekliško šolo in otroški vrtec.

Beneška Slovenija

KULTURNO SREČANJE MED SOSEDNIMI NARODI

Kulturna društva in Zveza izseljencev iz Beneške Slovenije vabi na kulturno srečanje štirih sosedov, ki bo

28. JULIJA 1974

na Kamenici pri Stari gori.

Spored obsega po otvoritvi kioskov ob 15. uri koncert mladinske godbe društva »Vesna« iz Križa pri Trstu.

Ob 16. uri: Maša v štirih jezikih, Ob 17. uri: Ansambel »Veseli planšarji«, Beneški pevski zbori,

Folklorna skupina »Balarins de Riviere« iz Čente,

Moški pevski zbor »Podjuna« iz Pliberka na Koroškem,

Tržaška folklorna skupina.

V odmorih bo igral ansambel »Pomlad«. Poskrbljeno je za parkirni prostor ter za domačo pijačo in jedačo.

Domačine in rojake iz dveh meja vljudno vabimo na srečanje.

Ta se je kasneje preselil v še slabše pri-
tlične prostore pod Kapelo, nasproti hiše
aviatika Rusjana.

Društvo »Sloga« je uvidelo, da brez last-
nega poslopja slovenskih šol v Gorici ne
bo. Po dolгих naporih se je posrečilo ku-
piti leta 1892. zemljišče stavbenika Rossija
v ulici Barzellini, ki je tudi prevzel zgradbo
hiše. Seveda so bili prostori že za osnovne
šole pretesni.

Toda začetek je bil. Že naslednjega maja
je pesnik Gregorčič blagoslovil prvo šolo in
je pri slavlju deklamiral svojo prigodnico z
geslom:

Vesoljnosti Stvarnik, vladar svetov,
razlij tod obilo svoj blagoslov!

Njegova želja se je začela polagoma u-
resničevati.

Tedanja dunajska vlada seveda ni ho-
tela nič slišati, da bi Slovencem in Itali-

janom v Gorici odprla šole v materinem je-
ziku.

Spet je bilo treba le z lastnimi močmi
graditi. Slovenski voditelji na Goriškem so
se požrtvovalno lotili dela za slovenske šole.
Na pobudo poslanca dr. Antona Gre-
gorčiča so ustanovili leta 1897. društvo »Šol-
ski dom«, ki je imelo glavni in edini namen
preskrbeti našim šolam lastna poslopja!

Objektivni zgodovinar mora zapisati, da
je pomenila ta ustanovitev edinstven korak
za kulturni razvoj goriških Slovencev.

Po več sto in celo po tisoč goldinarjev,
za tedanje čase prav velike vsote so v o-
snovno glavnicu vplačali: dr. Gregorčič, dr.
Tuma, Andrej Gabršček, profesor Ber-
buč, župnik Grča, nadzornik Vodopivec,
zdravnik Rojic in drugi.

Društvo je kupilo za 14 tisoč goldinarjev
hišo z vrtom na vogalu ulice Croce in Vet-
turini, danes Favetti. Za gradnjo poslopja
na vrtu, kjer stoji danes Šolski dom, so bili
predvideni stroški 30 tisoč goldinarjev. De-
leži so bili razdeljeni na enajst članov. Leta
(Dalje na 8. strani)

Dijaški izlet po Jugoslaviji

Maturantje in dijaki predzadnjih razre-
dov goriških slovenskih višjih srednjih šol
so včeraj zjutraj odpotovali na poučni iz-
let po Jugoslaviji.

Potovanje je organiziral Sindikat sloven-
ske šole v Gorici ob sodelovanju prosvet-
nega tajništva socialistične republike Slove-
nije.

Pot bo izletnike vedla preko Slovenije v
Belo krajino, na Plitvička jezera, v Bosno,
v Sarajevo, Mostar in preko Splita in Dal-
macije domov.

Izlet se bo zaključil 31. julija.

Vsem udeležencem želimo srečno, vese-
lo in poučno potovanje.

—o—

Števerjan

ŽALOSTNO SLOVO

V ponedeljek popoldne se je velika mno-
žica domačinov in sosedov poslovala za ve-
dno od mladega Marjana Mužine, ki se je
v soboto smrtno ponesrečil na ovinku pri
gostilni »Sonja«, na cesti v Dolu.

Na ovinku je 32-letnemu Mužini zdrsnilo
težko motorno kolo v obcestno cipreso.
Mladi mož je bil na mestu mrtev.

Pokojnika so vsi poznali kot delovnega
in poštenega človeka. Pred kratkim si je na-
bavil tovornjak in si je popravil hišo v ka-
tero bi kmalu morala stopiti njegova živ-
ljenjska družica. Pa ga je smrt odpeljala
v večnost. Vsi prijatelji in znanci mu želi-
jo, da tam najde pokoj.

ŠTEVERJANSKI VESTNIK

Števerjansko katoliško prosvetno dru-
štvo »Sedej« izdaja že šesto leto »Števerjan-
ski vestnik« z zanimivo vsebino o doma-
čih dogodkih.

Pred kratkim je izšla letošnja posebna
šesta številka.

To pot v tisku in v lepi obliki s številni-
mi slikami.

Posvečena je zadnjemu IV. zamejskemu
festivalu v Števerjanu, o katerem prinaša
dokumentarno gradivo in poročila različ-
nih slovenskih in italijanskih listov o zelo
dobro uspelem nastopu.

Jamlje in Števerjan

PRISRČNA VOŠČILA VAŠČANOV

V naši mali, a lepo okrašeni cerkvi smo pred
kratkim obhajali slovesno poroko naše vaščan-
ke Milene Radetič. Njen ženin je Miklus Darij
iz Števerjana. Oba izhajata iz zavednih sloven-
skih družin.

Domači župnik gospod Lazar jima je na-
pravil prisrčen nagovor.

Milena je bila cerkvena pevka in zato jima
je domači zbor lepo zapel. In za zaključek še
tisto lepo: »Marija skoz življenje voditi srečno
znaš«.

Na poroki je vladalo prav veselo razpolo-
ženje.

Vsi vaščani in znanci jima želimo mnogo
božjega blagoslova in dobrega uspeha na novi
življenjski poti.

Vaščan

ŠOLSKE KNJIGE

Opozarjamo starše dijakov z nižje gim-
nazije, naj se do 31. julija pobrigajo, da vlo-
žijo na posebnem uradu goriškega župan-
stva prošnje za podporo pri nakupu šolskih
knjig.

Dijaki si jih bodo lahko kupili v kateri-
koli goriški knjigarni. Občinske bone pa
morajo izročiti prodajalcu do 15. oktobra
najkasneje.

ŠOLSKO VPISOVANJE

Rok za vpisovanje na slovensko učitelji-
šče »S. Gregorčič« in na gimnazijo-licej »P.
Trubar« je zapadel 24. julija opoldne.

Morebiti upravičeni zamudniki dobijo
pojasnila za zamudni vpis na šolskih tajni-
štvih.

Na nižji srednji šoli traja vpisovanje do
sobote.

Na srednji trgovski šoli pa do konca me-
seca.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Umrl je Pär Lagerkvist

11. t.m. je umrl v bolnišnici v Dandersydsu na švedskem pisatelj, Nobelov nagrajenec, Pär Lagerkvist. Star je bil 83 let. V bolnišnico so ga odpeljali 4. t.m. zaradi možganske krvavitve. Od tedaj se ni več prav zavedel.

Pär Lagerkvist je bil najbolj reprezentativna osebnost sodobne švedske literature in eden najpomembnejših svetovnih pisateljev, čeprav niso njegova dela nikoli spadala med knjige, ki vzbujajo senzacijo in se najboljše prodajajo. Nikoli namreč ni popuščal povprečnemu okusu bralcev, nikoli ni sklepal kompromisov s komercialnostjo. Pisal je samo tisto, kar sta mu narekovala srce in pamet. Bil je oster do bralcev, ki berejo samo zato, da si preganjajo dolgčas, kot tudi do pisateljev, ki pišejo za take bralce. Bil je prepričan, da ima literatura poslanstvo, da duhovno dviga in plemeniti človeka ter ga uvaja v resnične probleme bivanja. Vse življenje ga je globoko zaposloval odnos med človekom in Bogom; iskal je Boga, čeprav ni bil nikoli gotov, da ga je mogoče najti. V eni svojih zgodnjih pesniških zbirk je zapisal:

Vse okrog mene je
večnost,
vse okrog mene molčiš ti,
o Bog.
Kaj je veliko in prazno kot
večnost,
kaj je tiho, molčeče kakor
ti, o Bog?

S tem je postavil vprašanje, na katero je iskal odgovor vse življenje, kot je zapisal pisatelj Ake Janzon ob njegovi smrti v dnevniku »Svenska Dagbladet«. Religioznost svojih mladih let, v domači hiši, je opisal v avtobiografski knjigi »Gäst hos verkligheten« (Gost pri resničnosti), ki je izšla leta 1925. Njegovi ljudje so s tem občutkom večnosti okrog sebe osamljeni — s svojim Bogom ali brez njega. To je njihovo naravno stanje, ali bolje, njihova metafizična pogojenost.

Velik uspeh je dosegel z romanom »Dvärgen« (Pritlikavec), v katerem obravnava problem zla. Roman se dogaja na nekem sever-

noitalijanskem renesančnem dvoru. Izšel je leta 1944, torej v vojnem času. Svetovni sloves pa si je pridobil z romanom »Barabbas« (1950). Naslednje leto so mu podelili Nobelovo nagrado. Njegovo zadnje veliko delo je bil roman v treh delih o Tobiju, »Ahasverova smrt«, »Ramar po morju« in »Sveta dežela«, ki so izšli v letih 1960-1964. Napisal je vsega skupaj, s pesniškimi zbirkami in esejističnimi deli vred, približno 50 knjig. Med njimi je omeniti še mitični roman »Sibyllan« (Sibila), povest »Bödeln« (Rabelj), iz časa, ko je nacizem metal senco čez Evropo, in njegovo zadnjo pesniško zbirko »Aftonland« (Večerna dežela) iz leta 1953,

fj

—o—

SMRT MISIJANARJA KERECA

V Veržetu je umrl pred kratkim misijonar mons. Jožef Kerec. Dolga leta je bil misijonar na Kitajskem in v času med obema vojnama so bila njegova redna poročila v slovenskem verskem tisku tista, ki so najbolj neposredno seznanjala Slovence s kitajsko stvarnostjo in s kitajskim ljudstvom, katero je imel zelo rad. Pokopan je v Veržetu.

DETELA O »MIKRO-MUSSOLINIJU« V AVSTRIJSKEM DNEVNIKU

Lev Detela, katerega novo pesniško zbirko, zdano v Avstraliji, smo naznanili v eni naših prejšnjih števil, je objavil v sobotni prilogi dunajskega dnevnika »AZ« (Arbeiter Zeitung) daljši članek o novofašizmu v Italiji, pod naslovom »Der Mikro-Mussolini«. Članek zavzema skoro celotno drugo in tretjo stran priloge (manjšega formata). V njem slika »Mikro-Mussolini« Almiranteja; bil je navzoč pri njegovem govoru v Trstu, v katerem je grozil Slovincem. Opozarja na nevarnost, ki se skriva za tem človeškom, ki bi dozdnevno samo rad »delal red«, in za omejenostjo tistih, ki v to verjamejo in takim demagoškim izjavam ploskajo.

Vsak zaveden zamejski Slovenec bi moral biti naročen vsak dan na en zamejski list. Tudi to je protest proti fašizmu in vsem tistim, ki sta jim slovenska narodna zavest in slovenska beseda trn v peti.

NAŠE ČESTITKE

21. t.m. je obhajal pisatelj Alojz Rebula svojo petdesetletnico. Še mnogo let, obilo zdravja in veliko uspehov mu želi

Uredništvo Novega lista

Še veliko zdravih, srečnih in pisateljsko plodnih let mu želijo tudi

prijatelji in znanci

Študijski dnevi slovenskih izobražencev v Dragi

Kakor že preteklih sedem let, tako bodo tudi letos študijski dnevi v Dragi prvo soboto in nedeljo v septembru, ponedeljek pa je določen za izlet, če bo zadosti udeležencev.

PROGRAM LETOŠNJIH ŠTUDIJSKIH DNI

V soboto je po otvoritvi in pozdravih krajevnih in deželnih zastopnikov, popoldan namenjen nam vsem. Zato ima predavanje, ki bo sledilo naslov »Slovenstvo in današnji čas«.

V nedeljo bo nosil dopoldanski program misel: »Slovinci za mejo brez meja«. Ob okrogli

mizi se bodo zato zvrstili po maši govorniki, ki so sodelovali na manjšinski konferenci in bodo iznesli problematiko manjšine, kot se je pokazala na manjšinski konferenci v Trstu.

Nedeljski popoldanski program pa bo imel misel »Slovinci med domom in svetom«. Prvi popoldanski referent bo zato govoril o Slovincih, ki živijo v zahodni Evropi, posebno v Nemčiji.

Drugi referent bo približal ameriške Slovence, zlasti kanadske. Spoznali bomo njihovo gospodarsko moč, kaj mislijo in kako si zamišljajo svojo bodočnost.

In kot zaključek bo izseljenec, ki je dosti po toval po svetu, ki je dosegel časti in ugled v zapadnem svetu, povedal, kako se je srečaval s slovenstvom. Ali ga je oviralo, ali pa mu je dajalo kdaj uteho in tolažbo pri napredovanju.

Kot vedno je ponedeljek določen za tiste, ki so morda prišli od daleč, za izlete v tržaško okolico.

Začetek predavanj je v soboto ob 17. uri, v nedeljo dopoldne ob 10. uri, popoldne pa ob 16. uri. Vedno je mišljen italijanski čas.

Predavali bodo ugledni znanstveniki iz Slovenije, zamejstva in zdomstva.

Kot vsako leto, tako imajo tudi letošnji študijski dnevi značaj odkritega izražanja mnenj in pogledov ter soočenja različnih nazorov ob spoštovanju vseh. Zato so vabljeni na to srečanje slovenski izobraženci iz zamejstva, iz Slovenije in zdomstva.

Kaj dela Solženicin

V pogovoru z italijanskimi časnikarji, ki so mu izročili nagrado »Zlati kliše«, je pisatelj Solženicin povedal, da piše nadaljevanje knjige »Otočje Gulag«. Drugi del bo obravnaval sodobno dogajanje. Rad bi jo objavil najprej v ruščini. Njegov delovni dan v Zürichu, kjer zdaj biva, skoro ne pozna oddiha. Misli pa tudi na filmski scenarij. »Mnogo imam povedati, a čutim, da mi čas prehitro beži«, je dejal.

Na vprašanje, če vzdržuje stike z nekdanjimi prijatelji v Moskvi, je odvrnil, da bi moglo biti to nevarno zanje.

Rekel je tudi, da bo iz tujine nadaljeval boj za svobodo do konca, kajti »svoboda ne more biti samo dar, ampak si jo je treba priboriti.«

V pogovoru je tudi dejal: »Sempliciistična de-

litev sveta na bloke izhaja iz take politične presoje, ki predpostavlja precejšnjo primitivnost. To je treba absolutno odpraviti. Razkol sveta v dva bloka je treba premostiti z moralno revolucijo in iskati teren za srečanja ter spet poduhoviti družbo.« Teme svobode, laži in oblasti so v središču vse njegove pozornosti.

O specifičnih političnih problemih pa ni hotel govoriti. Dejal pa je: »Tako pri vas kot pri nas ostaja vedno manj prostora za demokracijo.« Po njegovem je moralno in duhovno nasilje celo nevarnejše od fizičnega nasilja tiranij.

Njegova žena Natalija Svetlova pa je rekla: »Tu v Zürichu je lepo, ljudje nas imajo radi. Toda to ni Rusija, veste. Človek ne more pozabiti lastnega doma in domovine.«

Sodobno kmetijstvo

Poletna vrtna opravila

Poletje je čas bujne rasti in zato tudi obilice dela na vrtu. Ko pritiska vročina, je odločilnega pomena redna oskrba z vodo. Najbolj zaleže večerno zalivanje, predvsem zato, ker voda ne izhlapeva tako kot podnevi. Večerna mokrota in vlaga sta dobrodejni za trajnice in vrtno trato, pa tudi za okrasno grmovje in cvetje v loncih in zabojčkih. Sicer je vsem rastlinam poleti težko, zlasti ko so lastniki na dopustu. Pred odhodom na dopust je priporočljivo izdatno zalivanje.

Čebulnice

Vsakoletno nepremišljeno izkopavanje vseh odcvetelih čebulnic ni koristno. To storimo le tedaj, če so se čebulnice močno razrastle ali če jim grozijo miši in voluharji. Sicer pa odstranimo orumenelo listje, da ne bo gredica preveč zanemarjena. Čebulnice torej puščamo, če le moremo, v tleh, posebno če zemlja ni ravno težka in vlažna. Mnoge čebulnice sploh ne marajo pogostega presajanja.

Trajnice

Konec julija, zlasti pa avgusta lahko že začnemo s sajenjem dvoletnic in trajnic, da bi se razvile dovolj močno še pred zimo. V teh mesecih sadimo mačehe, pa tudi zvončnice, nagelje itd.

Okrasno grmovje in vrtnice

Na vrtu je redno čiščenje zelo koristno, zlasti pri vrtnicah, ki same ne odvržejo listov in plodičev. Praviloma odstranjujemo socvetje majniku oz. španskemu bezgu (*Syringa*), medvejki (*Spiraea*) ter budleji (*Buddleja*). Čiščenje ni koristno le zaradi lepega videza, ampak s tem varčujemo tudi s hrano v prid novih vejic. Čiščenje spodbuja rastlino tudi k neprekinjenemu cvetenju. To velja zlasti za vrtnice, pa tudi za mnoge enoletnice in trajnice.

Odcvetele vrtnice obrežemo do prvega močno razvitega brsta pod cvetom. S tem izzovemo ponovno cvetenje, dozorevajoči plodiči nam tako ali tako ne bi dosti koristili. Pri vrtnicah popenjavkah je najbolje odstraniti celotno vejo, kjer so se razvijali cvetni kobuli. Tako bodo imeli enoletni pogonjki (samo na teh bo drugo leto cvetje) več sonca in prostora za rast. Stalno moramo pri cepljenih vrtnicah skrbeti za od-

stranjevanje pogonjkov divjaka, na katerega je cepljena zahtna sorta. Pomembno je pri negi vrtnic poletno rahljanje in pletje. Če imamo med sadikami zastirko (preprogo listja ali šote itd.), potem okopavanje odpade, plevela je manj, pa tudi zalivati ni treba dosti — dopust lahko preživimo brez skrbi, kajti zastirka zadržuje v tleh vlago.

Vrtna trata

Vrtni trati moramo poleti posvečati precej pozornosti, sicer nam jo sonce prismo di. Taka trata ni več privlačna. Pa tudi redka postane. Kdor hoče imeti lepo travnato preprogo, naj jo zaliva zvečer. Občasno je treba trato, približno enkrat mesečno, gnojiti s posebnim tratinim gnojilom. Trata ostane lepa z redno košnjo in seveda z zalivanjem, zato je tudi potrebno občasno do- gnojevanje.

Zelenjadni vrt

Zdaj je čas žetve in setve nove zelenjave na izpraznjena mesta. Tako zdaj sejemo endivijó, nizki stročji fižol, glavno solato, korenček in rdečo peso. Zemljo red-

no negujemo, da ne zaskorji in da se ne razbohoti plevel. Vrtnine okopavamo zaradi plitvo razvitih korenin le plitvo. Z rahljanjem zemlje preprečimo prekomerno izhlapevanje vlage iz tal in napravimo tla prožna. Rastline pa zato bolje rasejo.

Vinograd

V tem času posvečamo še vedno precej pozornosti raznim bolezenskim pojavom, da nam ne bi poškodovali razvijajočih se grozdicev. Najvažnejša dela v poletnih mesecih so v vinogradu zelena dela. Pletev odvečnih mladice, predvsem pa odstranjevanje in prikrajševanje zalistnikov bo razvoju grozdja zelo koristilo. Zelo važno je v poletnih mesecih okopavanje mladih trsov. Pri okopavanju oziroma rahljanju zemlje odstranjujemo sproti tudi rosne ali zgornje korenine, ki se razvijajo ponavadi iz cepljenega mesta. Posebno v sušnih obdobjih je pravilna in pogosta obdelava oziroma rahljanje vinograda zelo pomembno opravilo, ker s tem zadržujemo v tleh prepotrebno vlago. V zrahljanih tleh se zadrži več vlage, taka tla tudi vpijajo več vlage, se bolje segrejejo, razvoj korenin je hitrejši. Koristna je zato uvedba mulčenja oziroma zastiranja trtne površine, kar pomeni, da imamo med vrstami travo ali kako drugo rastlino, ki pa jo moramo redno kositi.

Pokrajinska vinska razstava v Repnu

V petek, 26. t.m. ob 18.00 bo na trgu v Repnu odprtje III. Pokrajinske vinske razstave, ki jo prireja tržaška pokrajinska uprava s sodelovanjem repentaborske občine.

Razstava je mišljena kot zaključek posameznih krajevnih vinskih razstav in bo omogočila primerjavo posameznih vinskih pridelkov naše pokrajine.

Letos razstavlja 42 pridelovalcev tržaške pokrajine z 22 vzorci belega, 15 črnega vina in 12 terana.

Kot v prejšnjih letih je tudi letos pripravljali odbor sklenil, da bodo vinsko razstavo popestrile razne obrobne prireditve in diskusije, kot n.pr. okrogla miza o »Kmetijstvu in šoli« in bogat kulturno zabavni program.

Kdor z brezbriznostjo ali zaradi duševne lenobe ubija naš tisk, ker ga ne naroča, ne kupuje in ne bere, opravlja Kajnovó delo.

SPORED III. POKRAJINSKE VINSKE RAZSTAVE V REPNU

Petek, 26. julija:

- ob 18.00 odprtje
- ob 19.00 koncert za flavto in čembalo Dua PAHOR - SLAMA v repentaborski cerkvi
- ob 20.00 koncert godbe na pihala s Proseka
- ob 24.00 zaprtje kioskov

Sobota, 27. julija

- ob 10.00 v dvorani gostilne kabar ogroglamiza o temi »Kmetijstvo in šola« - odprtje kioskov
- ob 19.00 Nastop folklornih skupin »Capri-ve« iz Kaprive in »Tržaške Folklorne Skupine« iz Trsta
- ob 20.30 ples z orkestrom »Kras«
- ob 24.00 zaprtje kioskov

Nedelja, 28. julija:

- ob 10.00 odprtje kioskov
- ob 16.00 koncert folklorne skupine »Refolo« iz Šklednja
- ob 18.00 nagrajevanje
- ob 20.30 ples z ansamblom »Iga Radoviča«
- ob 24.00 zaprtje razstave.

—o—

POVPREČNI ZASLUŽEK V SLOVENIJI

Letos maja je znašala povprečna mesečna plača (zaslužek v SR Sloveniji, po podatkih republiškega zavoda za statistiko, 2642 dinarjev, kar je bilo za 27,4 odst. več kot maja lani in 4 odst. več kot aprila letos.

Maja je bilo v slovenski industriji 306.107 zaposlenih, kar je za 13.189 ali 4,5 odst. več kot maja lani in 0,4 odst. več kot aprila letos. Konec aprila je bilo v Sloveniji 9086 brezposelnih, kar je za 18,4 odst. manj kot aprila lani.

pohištvo

KOZMAN

VABIMO cenjene odjemalce naj obiščejo NOVO TRGOVINO S POHIŠTVOM v Ulici Castaldi 3 v Trstu - Tel. 762966 (pri Trgu Garibaldi).

OGLEDALI si bodo med drugim edino razstavo na Tržaškem vseh vrst izdelkov z n a n e TOVARNE MEBLO (kmečke dnevne sobe, skrinje, kmečki koti itd.) in velik izbor kuhinj Podjetja CUMINI.

MAC COYEVO PLEME

JACK LONDON

13

»Bili so res lepa tolpa neprividipravov!«, je vkleknil gospod König.

»Ja, bili so zelo hudobni,« je pritrdil Mac Coy in vedro grulil naprej, pripovedujoč o krvoločnosti svojega hudodelskega prednika in o njegovih grehih. »Moj praded je ušel umoru samo zato, da je umrl od lastne roke. Kuhal je žganje iz rastline »ti«.. Quintal mu je pomagal in pila sta ga vedno skupaj. Nazadnje je dobil Mac Coy »delirium tremens« in si je privezal kamen za vrat ter skočil v morje.«

»Tudi Quintalova žena, tista, ki ji je mož odgriznil uho, se je ubila, ko je padla z neke pečine,« je nadaljeval Mac Coy. »Tedad je stopil Quintal k Youngu in zahteval njegovo ženo, in potem je šel k Adamsu in zahteval tudi tega ženo. Adams in Young sta se bala Quintala. Vedela sta, da ju bo ubil. Tako sta rajši ona njega ubila s sekuro. Potem je umrl Young. In s tem je bilo komplikacij konec.«

»O tem sem prepričan,« se je namuznil kapitan Davenport. »Saj ni bilo nikogar več, da bi ga bili ubili.«

»Vidite, Bog si je zakril obraz,« je rekel Mac Coy.

Naslednje jutro je pihala komaj rahla sapica z vzhoda in ker z njo ni bilo mogoče pluti proti jugu, je začel kapitan Davenport obračati lahjo sam tja. Bal se je tiste strašne struje proti zahodu, ki ga je bila zanesla proč že od tolikih lagun, kjer bi bil mogel pristati. Ves dan je vladalo zatišje in tudi vso noč. Medtem so mornarji ob skrčenih obrokih suhih banan godrnjali. Poleg tega so ošibeli in so se pritoževali nad bolečinami v trebuhu zaradi bananove diete. Ves dan je struja vlekla ladjo proti zahodu in ni bilo toliko vetra, da bi jo bili usmerili na jug. Sredi prvega kvarta so zagledali točno na jugu kokosove palme, ki so naznaje s svojimi krošnjami nizki atol pod seboj.

»To je otok Taenga,« je rekel Mac Coy. »To noč bomo potrebovali sape, ali pa se nam bo Makemo izmuznil.«

»Kaj je z jugovhodnim pasatnikom?« je vprašal kapitan. »Zakaj ne piha? Kaj se dogaja?«

»Krivo je izhlapevanje iz velikih lagun in teh je mnogo,« je pojasnil Mac Coy. »Izhlapenja spravlja v nered ves sistem pasatnikov, ker odvrta vetrove in privlačuje nevihte z jugovzhoda. Temu otočju pravijo Nevarno otočje, kapitan.«

Kapitan Davenport je že odprl usta, da bi zaklel, a se je premagal. Mac Coyeva navzočnost je zavirala tok kletev, ki so mu prihajale na misel in mu že drhte na ustnicah. Mac Coyev vpliv nanj je neprestano naraščal vse te dni, odkar sta bila skupaj. Kapitan Davenport je bil na morju avtokrat, ki se ni bal nikogar in ni držal jezika za zobmi, zdaj pa nenadno ni mogel več zakleti v navzočnosti tega starega moža s temnimi ženskimi očmi in z golobjim glasom. Ko se je Kapitan Davenport tega zavedel, ga je kar pretreslo. Saj ta stavec je bil vendar iz Mac Coyevega plemena, potomec tistega Mac Coya z ladje »Bounty«, u-

pornika, ki se je izmaknil vislicam, ki so ga čakale v Angliji, tistega Mac Coya, ki je bil sila zla tiste dni, ki je tekla na otoku Pitcairn kri in sta vladali na njem razbrzdanost in nasilna smrt.

Kapitan Davenport ni bil pobožen, a vendar je začutil v tistem trenutku blazen vzgib, da bi se vrgel Mac Coya k nogam in kaj rekel, ne da bi sam vedel kaj. To je bilo bolj globoko čustvo kot pa trezna misel, in nejasno se je zavedal svoje majhnosti in nevrednosti v navzočnosti tega človeka, ki je bil preprost kot otrok in mil kot ženska.

Seveda se ni mogel tako ponižati pred očmi ladijskih častnikov in mornarjev. A vendar se je jeza, ki mu je silila kletve na ustnice, še vedno kuhala v njem. Nenadno je udaril s pestjo po steni kabine in zavpil:

»Poslušajte, mož, nočem biti premagani! Ti Paumotus so me prevarali in se delajo norca iz mene. A nočem se dati premagati od njih. Peljal bom naprej to ladjo, naprej in naprej skozi cele Paumotuse, vse do Kitajske, če bo treba, dokler ne bom našel primernega dna zanjo. Tudi če vsi pobegnejo z nje, se jaz ne bom zganil. Pokazal bom tem Paumotusom, da se nimajo za kaj norčevati iz mene. To je dobra ladja in jaz

se je bom držal, dokler bo ostala na njej le ena deska, na kateri bom lahko stal. Ste slišali?«

»In jaz ostanem z vami, kapitan?« je rekel Mac Coy.

Ponoči so pihale z juga lahne, varljive sape in kapitan s svojim gorečim tovorom pod seboj je ves razburjen opazoval in meril, za koliko jih je zaneslo proti zahodu. Od časa do časa je stopil kam proč, da je polglasno preklinjal, daleč od Mac Coyevih ušes.

Ob zori so se spet pokazale palme nad morjem na južni strani.

»To je zavetrni konec Makema,« je rekel Mac Coy. »Katiu je samo nekaj milj proti zahodu. Lahko zaplujemo tja.«

Toda struja, ki je tekla med obema otokoma, jih je zavlekla proti severozahodu in ob enih popoldne so zagledali, kako so se palme otoka Katiu dvignile iznad morja in spet zatonile v njem.

Nekaj minut nato, prav v trenutku, ko je kapitan odkril, da se je polastila ladje nova struja, ki je tekla s severovzhoda, so straže javile, da vidijo palme na severozahodu.

»To je Raraka,« je rekel Mac Coy. »Ne moremo do tja brez vetra. Struja nas vleče na jugozahod. A moramo biti budni. Malo milj naprej teče druga struja na sever in nato zavije proti severozahodu. Ta nas bo nesla proč od Fakareve, Fakareva pa je otok, kjer bi našla »Pirenees« dobro dno.«

(Dalje)

Naše šole in njih stavbe

(Nadaljevanje s 5. strani)

1898. je bilo poslopje Šolskega doma že dograjeno po načrtih ljubanskega arhitekta Hraskya. Stavba je bila zgrajena izredno solidno in močno, kar se še danes pozna. Saj je nista mogli niti dve vojni uničiti. Dvakrat je zilo poslopje po starih načrtih popravljen.

V tem domu so dobile svoje prostore slovenske osnovne in obrtne šole. Ko jih je fašizem zatrl so bile tam italijanske šole. Danes pa služi tisti prostor zopet prvotnemu namenu, našim šolam: osnovnim, otroškemu vrtu, učiteljsku in deloma gimnaziji - liceju. Seveda je vse pretesno. Zato zahtevajo goriški Slovenci, kot enakopravni državljani, da zgradijo državne oblasti novo šolsko poslopje.

Delo se je nadaljevalo

Društvo »Šolski dom« je po vsej deželi razpredlo mrežo ljudskih nabirk za še druga šolska poslopja. Starejši Goričani se še dobro spominjamo, kako smo od družine do družine in po javnih lokalih nosili prodajat vžigalice z napisom »Mal položi dar domu na oltar«. Ves izkupiček je šel v sklad za nove šole. Podrobno delo in skupni trud je kronal uspeh.

Društvo je 1908. podrlo nizko stavbo na vogalu obeh ulic in je zgradilo po podobnih načrtih poslopje z napisom »Gregorčičev dom«, ki tudi še danes ponosno stoji na vogalu ulice Croce in Favetti in je z mostovžnimi stopnicami združeno s Šolskim domom.

V to poslopje se je že pred vojno vselilo

slovensko moško učiteljske iz Kopra. V prtilčnih prostorih je bila deška vadbica, v kletnih pa »Gregorčičeva tiskarna«.

Danes ima v zgornjih dveh nadstropjih svoje učilnice slovenska višja gimnazija in licej. Seveda je tudi tu vse postalo pretesno in neprikladno, zlasti za strokovne kabinete.

Delavni odbor »Šolskega doma« je že zgodaj mislil tudi na zgradnjo šolskih poslopij v južnem koncu mesta.

Že januarja 1904. je kupilo v ulici Randaccio 2370 kvadratnih metrov zemljišča, ki je bilo last ajdovskega trgovca Ignacija Kovarča. Tam je društvo »Šolski dom« postavilo v letih 1904. in 1910. dve šolski poslopji, in sicer »Mali dom« zadaj na dvorišču, »Novi dom« pa v ospredju s pročeljem na ulico. Obe stavbi sta bili namenjeni za osnovne šole.

Danes imajo tam svoje prostore osnovna šola v Malem domu in enotna srednja šola »Ivan Trinkan« v Novem domu.

Na ta način so si goriški Slovenci zgradili v skoraj enem samem desetletju kar štiri šolske stavbe, ki so ustrezale tedanjim potrebam.

Kako lep vzgled trdne volje in idealne požrtvovalnosti naših prednikov, voditeljev in vsega preprostega ljudstva.

Žal, da danes naša narodna skupnost kaj podobnega ne zmore več napraviti. Manjkajo nam nesebični vodilni možje, ki pa bi najbrže tudi med ljudstvom ne našli več tedanjega odmeva.

r. b.
(Dalje)